

teatrul
tinerețului
piatra
neamț

66

67.

Nr. inv. D.T. 8. 5.

RAZVAN SI VIDRA

poem dramatic în 5 cînturi de Bogdan Petriceicu Hasdeu

„Moștenitori ai drepturilor pentru păstrarea
cărora părinții noștri au luptat atîta cu vea-
curile trecute, fie ca aducerea aminte a acelor
timpuri eroice să deștepte în noi sentimentul
datoriei ce avem d-a păstra și d-a mări pentru
viitorime această prețioasă moștenire...”

Nicolae Bălcescu :
„Românii supt Mihai Voevod Viteazul”

Bogdan Petriceicu Hasdeu : 1838—1907.

„Figura lui ciolănoasă avea ceva din aceea a lui Michelangelo”,
ION SIMIONESCU

„Acest savant poartă pe umeri surizind, ca și cum n-ar duce nimic,
enormă sumă de cunoștințe”...

DELAVRANCEA

Bogdan

Petriceicu

Hasdeu

...A fost un om genial — cine i-a putut tăgădui serios această însușire? — a dispus de cunoștințe neobișnuite în toate domeniile, așa încît oricînd putea uimi pe cei mai mulți; a avut un spirit elastic cum cu greu s-ar mai putea găsi altul și, pe lîngă aceasta, pătrunzător, ascuțit; a fost un scriitor îndrăzneț în luptă și de o necruțătoare ironie, a fost un convorbitor care aducea în discuție puncte de vedere noi, și, cînd nu putea lumina orbea prin scăpărarea scînteilor, și cînd nu putea convinge pe dușman, îl îndepărta prin jignirea crudă a mindriei celei mai legitime, a sentimentelor celor mai gingașe și a ideilor celor mai îndelung și mai adevărat iubite. Chiar biruit în fața lumii, el își încunjura retragerea de o strălucire meșteșugită, care silea ochii să se închidă și lăsa totdeauna impresia unei superiorități omenești netăgăduite.

A dat culegerilor noastre de izvoare „Arhiva istorică”, cea dintîi carte a slavisticii la români; a strîns în „Cuvente din bătrîni” probe într-ales din vechea limbă, lucru ce nu se mai făcuse de alții; a grăbit dezvoltarea studiilor istorice, aruncînd în circulație, mai ales pentru vremile mai vechi, prin „Istoria critică”, o uriașă mulțime de informație nouă; a cutezat să viseze o mare enciclopedie națională, încercată prin „Magnum Etimologicum”. În atîtea ramuri ale științei istorice și filologie, el a fost un deschizător de cale, care, ce e drept, s-a mulțumit adesea să arate numai drumul.

După încercări poetice și nuvelistice, a izbulit să grupeze de mai multe ori în jurul său un mare număr de scriitori ai epocii sale, de la foitele din Iași pînă la „Revista nouă”. Și în politică el s-a însemnat prin violentele pagini de satiră din ziarul său, „Traian”, închinat luptei contra dinastiei nouă.

A lăsat cîțiva școlari și un număr nesfîrșit de admiratori, deși a murit între slugi și lingușitori de ultima treaptă.

A fost frumos, a fost iubit, a fost mindru, a gustat larg din mierea cerească a gloriei; os de domn, s-a visat domn el însuși. A fost și bogat pe vremuri. A trăit mult și a luat vieții tot ce ea poate să deie.

Așa cum a fost, neamul lui nu-l va uita și, chiar refuzîndu-i iubirea, nu-și va opri admirația față de această strălucită minte omenească care a scînteiat între noi.

2 septembrie 1907

NICOLAE IORGA

„Poezia lui Bogdan Petriceicu Hasdeu a evoluat între inspirația istorică și confesiunea intimă a celei mai zguduitoare prăbușiri sufletești... Studiile sale la universitatea din Harkov și contactul cu marile modele ale lirismului rus, un Pușkin, un Lermontov, nu sînt străine de orientarea istorică, așadar politică și socială, ce imprimă poeziei sale de junete”.

Perpessicius — „Mențiuni de istoriografie literară și folclor” (1948—1956), Bogdan Petriceicu Hasdeu, pag. 527, 1967.

„Vom găsi în „Ursita” mai întâi pe literatul cu o formă melodică și dulce, cu gust estetic rafinat în descrierea și redarea naturii, cu umor și ghiduşii pe toată linia și cu o rară siguranță în schițarea personajelor, vom descoperi apoi pe istoricul care, în chipul unor povestiri ușoare și într-un mod evident instructiv, desfășoară scene istorice, dă la iveală obiceiurile naționale din veacurile trecute, arată virtuți și păcate strămoșești și nici filologul nu lipsește! A face în cadrul unei opere de artă definiția glumeață a cuvîntului „bere” sau a scrie, în același cadru mai multe pagini de „Istoria critică a țiganilor”, numai Hasdeu își poate permite”.

(Ilie Chendi — „Schițe de critică literară”, 1924, pag. 37—38).

„Filozofia lui Hasdeu a fost ignorată cu suficiență. Maiorescu neadmițînd alți filozofi în afară de sine. Totuși istoricul nostru este un gînditor, în tinerețe, prin înrîurirea tatălui, se mișcă în mijlocul ideilor hegeliene, acum, ca om de știință, va fi pozitivist experimentalist, transformist; Darwin, Wallace, Spencer, Renan sînt numele cele mai des invocate. La acestea adaugă pe Vico, scoțînd o variantă a transformismului”.

(G. Călinescu — „Istoria literaturii române”, Buc. 1942, pag. 332).

„Bogdan Petriceicu Hasdeu a fost, în lingvistica noastră, un exemplu neegalat încă de cercetător multilateral, ale cărui vaste cunoștințe teoretice și putere de investigație au stîrnit admirația fără rezerve a contemporanilor. Opera lui de lingvist, formată din zeci de lucrări, este desigur depășită în unele privințe prin progresul cercetărilor, dar acest progres n-ar fi fost posibil la noi fără impulsul dat de el dezvoltării lingvisticii, fără perspectivele pe care i le-a deschis printr-o nouă concepție și o nouă metodă de cercetare”.

(D. Macrea — „Opera lingvistică a lui Bogdan Petriceicu Hasdeu”, „Limba română”, nr. 3, an 1954, pp. 5—6).

„Sub pretextul că voiește a zugrăvi viața lui Ioan Vodă cel cumplit, Hasdeu descrie pe baza multor izvoare folositoare și nefolositoare, dar mai ales scoase foarte mult la iveală, viața unui prigonitor al clerului înalt și al boierilor, al unui iubitor al țărănimii — căutînd astfel a sprijini politica lui Vodă Cuza față de episcopi și de proprietari”.

(N. Iorga — „Istoria literaturii românești, în veacul al XIX-lea”, vol. III, Vălenii-de-Munte, 1909, pag. 316—317).

„Concepția folclorică a lui Hasdeu este întîia concepție științifică la noi, prin lărgirea noțiunii de folclor, prin cercetarea și urmărirea procesului de creație populară, prin corelația stabilită clar, mai ales între folclor și lingvistică, prin îndrumarea cercetărilor în întreg cîmpul folclorului, de la creația literară la noțiunile de știință populară. S-a creat astfel o nouă școală folclorică, care a pornit la dezgroparea și punerea în evidență a culturii populare, pe bază de cercetări adîncite pe teren”.

(I. C. Chițimia — „B. P. Hasdeu și problemele de folclor” — „Studii și cercetări de istorie literară și folclor”, an I, nr. 1—4, 1952, p. 190).

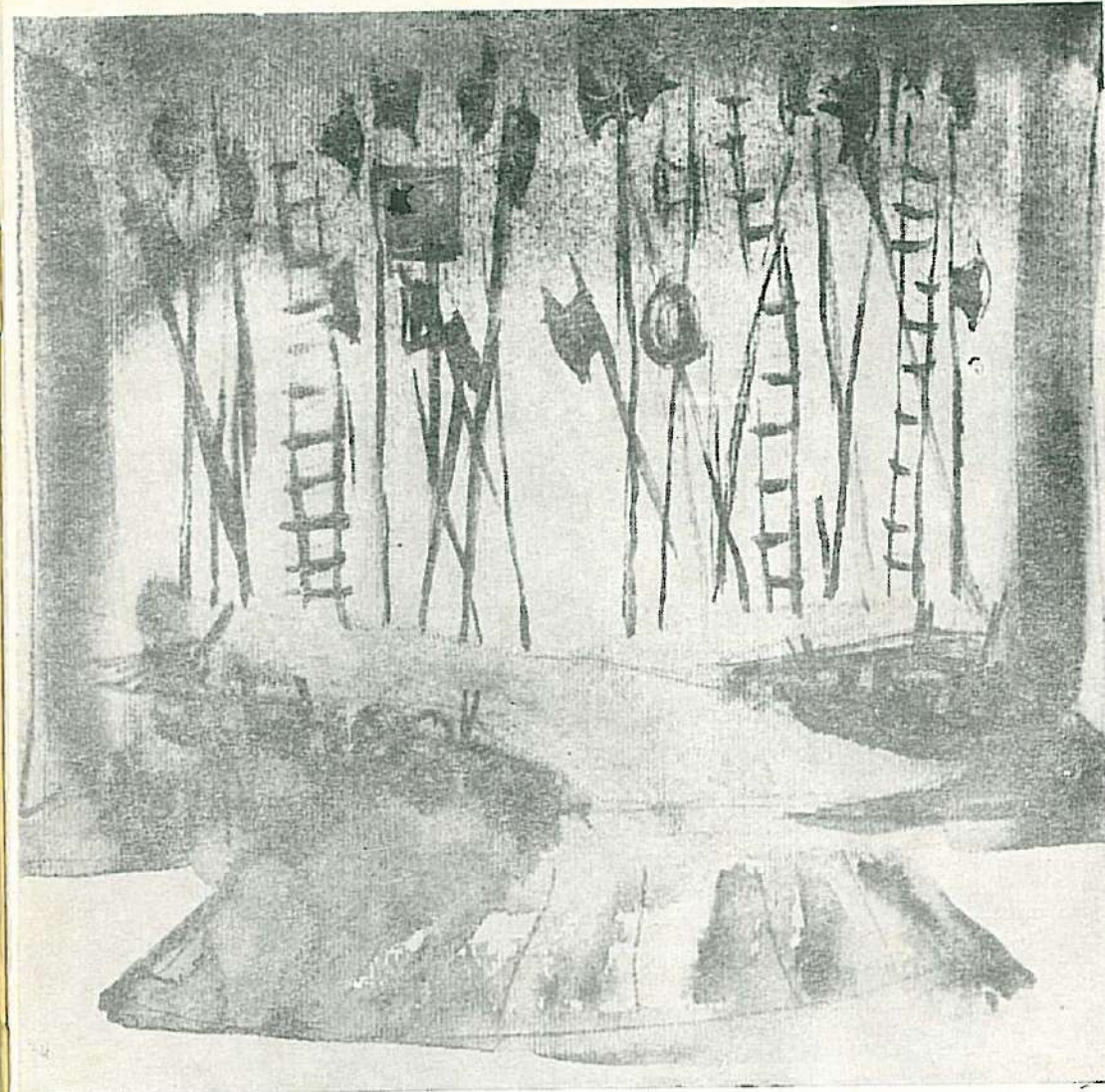
„Studiile de folclorism, pe o scară comparativă foarte întinsă, au fost întemeiate în țara noastră de către D. Hasdeu prin volumul al II-lea din Cuvente den bătrîni, care cuprinde literatura scrisă a poporului nostru în raport cu literatura sa nescrisă...”

(Lazăr Seineanu — „Istoria filologiei române”, ed. a II-a, 1895, p. 266).

În „Răzvan și Vidra”, Hasdeu a dramatizat în cinci tablouri ingenioase un destin de plebeu, inteligent, ambițios, lacom de ascensiune socială, revoltat în contra ciocoilor și încăput pe mina unei femei imperiale din neamul lui Moțoc; toată ura din satirele lui politice în contra boierilor, s-a cristalizat în Răzvan, prin care își divulgă opiniile politice, învaluite într-o ficțiune istorică. Scrisă cu două decenii înaintea lui Despot-Vodă, drama lui Hasdeu este o dată importantă în evoluția teatrului nostru, în veacul trecut; prin cunoașterea epocii, prin culoarea locală fixată în mentalitatea socială, în obiceiul pământului și-n acea psihologie a mulțimii (întrupată în țigoveți), prin democratismul ei sincer, piesa face corp aparte între celelalte drame istorice ale timpului.”

(Pompiliu Constantinescu — B. P. Hasdeu
în vol. „Figuri literare”, București, 1938, pp. 67-68).

„Răzvan și Vidra” — decorul actului III — pictor scenograf Sanda Mușatescu.

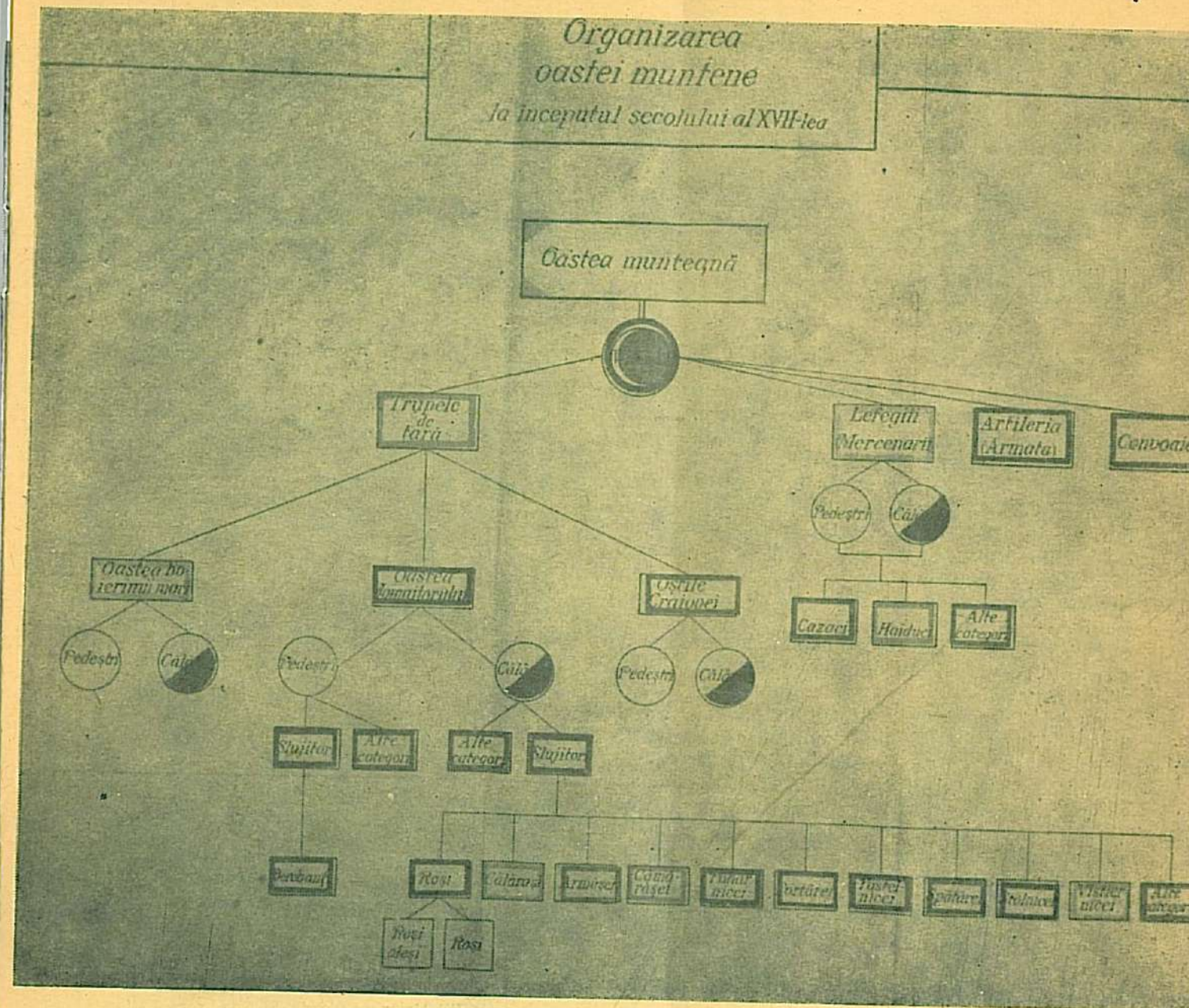
Mercenari și mercenariat

Slujba trupelor salariate, străine, în orașul sau statul care le angajau a fost generală în timpul antichității clasice îndeosebi în republicile aristocratice și comerciale din bazinul oriental al Mediteranei. Imperiul roman de asemenea a făcut puțin câte puțin apel la mercenari spre sfârșitul secolului al III-lea î.e.n., înainte ca aceștia să fie luați în masă în solda popoarelor germanice sau slave, cum a fost cazul cu dacii liberi.

Insuficiența resurselor militare îl obliga pe suzeran și în evul mediu să caute alte mijloace de a-și asigura trupele pe care putea conta și cărora putea să le ceară un serviciu regulat. Apărut în secolul al XI-lea și mai ales în secolul al XII-lea și impulsionat de războiul de o sută de ani mercenariatul s-a răspândit în Europa în secolele XV—XVII. De abia spre sfârșitul secolului al XVII-lea se constituie în Europa primele armate naționale.

În a doua jumătate a veacului al XVI-lea, o dată cu aservirea țărilor române de către turci s-a micșorat importanța și rolul armatei. Dacă în perioada luptei pentru centralizarea statului baza ostirii o constituiau cetele de curteni, de boieri sau de țară, alcătuite din țărani liberi, acum un rol din ce în ce mai important îl joacă trupele de mercenari. Oastea de țară este tot mai rar folosită de teamă că înarmarea acestora ar putea constitui o primejdie pentru clasa stăpânitoare. La mijlocul secolului mercenarii apar ca gărzi personale ale unor domnitori, cu un efectiv redus de numai câteva sute de oameni, la sfârșitul lui, în oastea lui Mihai Viteazul numărul lor trecea de zece mii. Leafa pe care o primeau varia între 1½ și 4 galbeni pe lună. Cei mai mulți mercenari erau: unguri, germani, cazaci, italieni, sirbi, bulgari, albanezi. Istoria atestă trupele de mercenari unguri conduse de Albert Király sau lefeșii din slujba lui Despot Vodă și Movilă, precum și cazacii de sub comanda hatmanului Swiercewski care l-au sprijinit pe Ioan Vodă.

În același timp sînt cunoscute trupe de mercenari moldoveni în special în solda Poloniei. Clasicul polon Sienkiewicz în trilogia sa „Prin foc și sabie” amintește la un moment dat aceasta: „...ducele (este vorba de ducele Wisniowiecki) are un regiment al său valah, pe care îl comandă jupîn Biciowiec”.

— după Traian Mutașcu — „Arta militară în Țara Românească la începutul secolului al XVIII-lea”.

Organizarea judecătorească în Moldova

Majoritatea normelor de drept, în această vreme, erau nescrise: se judeca, în genere, ca și în epoca precedentă, după dreptul consuetudinar, numit în actele interne „legea țării”.

I. Sommer, un călător străin în trecere prin țară, afirmă că în Moldova, în timpul lui Despot Vodă „nu exista drept scris, ci totul se face după placul domnului, judecându-se după obiceiul pământului”. Informații similare ne dau și relatările din deceniul al nouălea al secolului XVI ale lui François de Pavie.

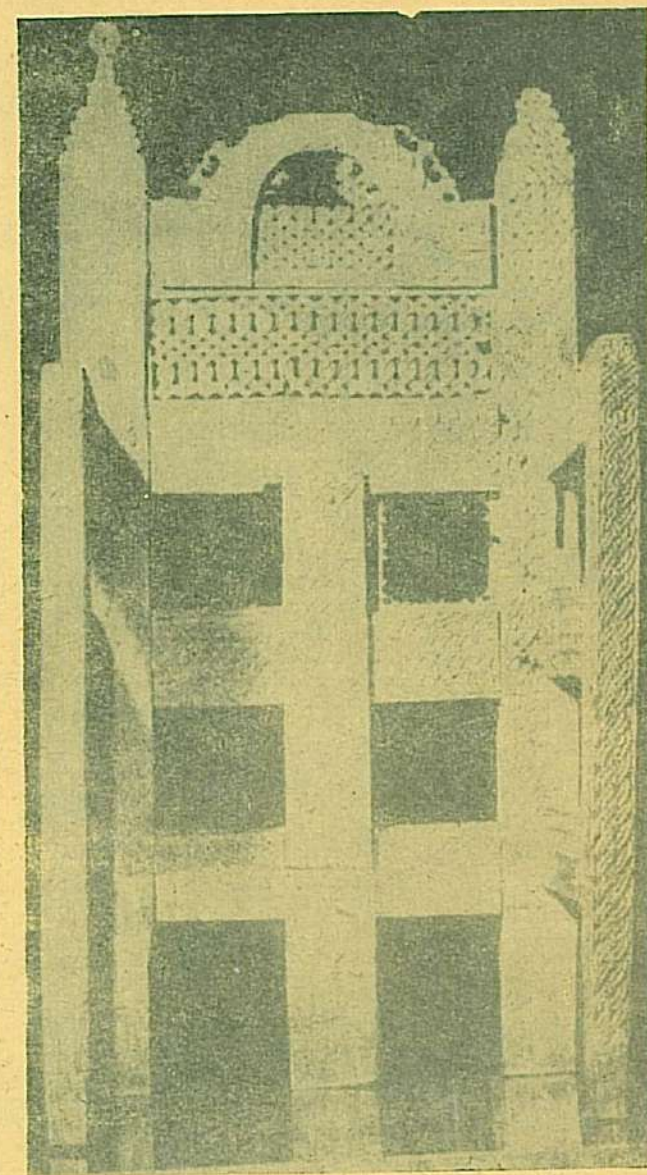
În același timp însă încep să se folosească și norme juridice scrise, atât de drept bisericesc, cât și de drept penal și civil.

În afara domnului și divanului mai au drept de judecată și dregătorii reprezentanți ai puterii domnești: marele vornic, pircălabul sau marele vătaf. În aplicarea pedepselor exista în această epocă tendința vădită ca majoritatea lor să poată fi răscumpărate în bani, justiția devenind astfel o tot mai importantă sursă de venituri pentru clasa stăpînitoare.

*

În pravila lui Vasile Lupu, publicată în 1643, dar bazată pe materiale mult mai vechi, se prevede deja pedeapsa pentru „cela ce va scrie versuri sau va scoate cîntece într-o ocară cuiva” (vezi Misail — „Epoca lui Vasile Lupu”, pag. 54).

Plauzibil deci ca în timpul celei de-a treia domnii a lui Petru Schiopul: septembrie 1582 — august 1591 acest articol de lege să se fi aplicat cu strășnicie, grămaticul țigan Răzvan fiind unul dintre poeții populari ai vremii judecați și pedepsiți conform pravilei respective.

Jilt domnesc de la Slatina, sec. XVI.

Răzvan — costum — pictor scenograf Sanda Muşatescu.

„Născut țigan, dintr-un neam osindit de veacuri la robie, el fu încă o dovadă puternică că în ochii providenței nu sînt popoare alese și popoare osindite, că ea răspindește deopotrivă îndurările sale peste toți oamenii, fărăosebire de nație și clasă, puind pe fruntea fiecărui pecetea dumnezeirii și declarîndu-l cu drepturi deopotrivă ca toată omenirea, la libertate, la egalitate, la virtute și la adevăr”.

N. Bălcescu „Românii sup
Mihai Voievod Viteazul”.

„Rozvanul matre Valache, patre exeogenere hominum, quios Ciganos vulgo, natus”.

„Răzvan era născut dintr-o mamă valahă și dintr-un tată din acel neam de oameni care în popor se numesc țigani”).

Heidenstein: „Rerum Polonicarum” lib. XII. Francf. 1672, pag. 315.

„Resovan War gewiss nationis aegypticae” („Răzvan era desigur de neam egiptean”).

Weyss: „Deutsche Fungruben” Gesch. Siebenguerghens, Kronstadt, 1860, pag. 145.

Orașele în Moldova medievală

Dominația otomană a influențat puternic dezvoltarea economică a Moldovei. Monopolul turcesc asupra produselor principale a dus la decăderea unor orașe înfloritoare din deceniile anterioare: Tg. Frumos, Tg. Putnei, sau la stagnarea dezvoltării lor Bacău, Cotnari, Hirlău, Suceava, Roman. Cunoșc în schimb o relativă prosperitate comercială orașele legate direct de exportul în imperiul otoman: Iași, Galați, Ștefănești.

În Iași sint „multe prăvălii, iar în prăvălii tot felul de mărfuri; și negoșul este bun”, relatează, în 1593, călătorul rus Ivan Korobelnikov.

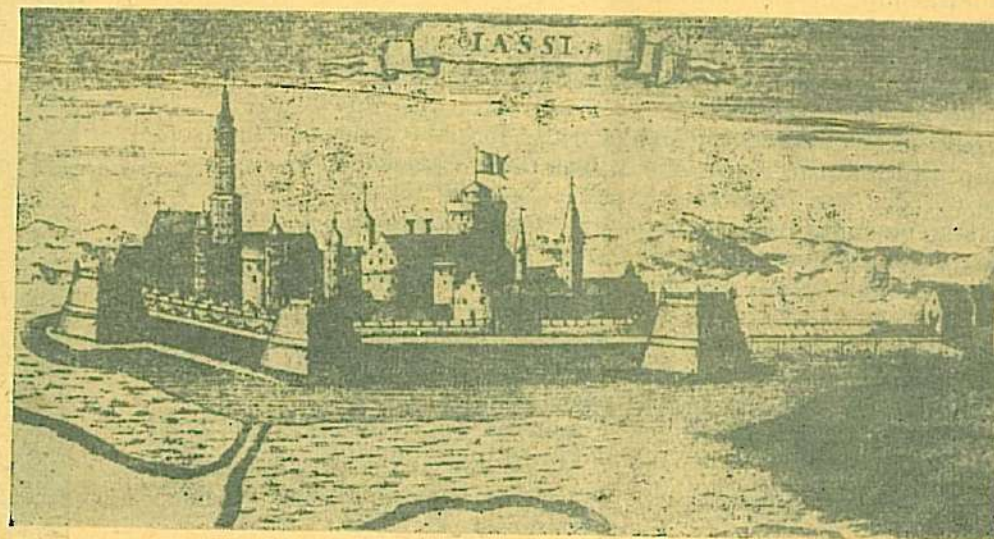
Populația de bază a orașelor în această epocă era formată din meșteșugari și negustori, a-

des nerupți de agricultură. Meșteșugarii sint organizați în frății, avind în frunte un vătaf. Sint atestate documentar între 1551—1600 nenumărate meșteșuguri ca: tăbăcăria, jocăria, cismăria, blănăria, zlătăria, fierăria, șelăria. În afara acestor categorii sociale care formau grosul tirgoveșilor orașele mai erau populate și de țărani bejenți ca și de boieri și clerici interesați în schimbul de mărfuri. Stabilindu-se în tirguri ei au adus și robi țigani pentru a le servi la muncile casnice.

În felul acesta populația urbană crește numeric. O mărturie a episcopului Bernardo Quirini care a vizitat Moldova la 1599, mai mult sau mai puțin exagerată, apreciază popu-

lația Sucevei la 30.000 de locuitori, a Bacăului la 20.000, a a Romanului și Iașului la aproximativ 2.000, a Cotnarului la 17.500 locuitori. Cum populația țării era estimată la 235.000 locuitori în timpul lui Petru Schiopul s-ar părea că cca. 25% locuiau în orașe. Ceea ce este exagerat.

Orașul medieval românesc era construit în jurul unei piețe, unde se țineau tirgurile săptămânale, numită bazar. Aici se găseau cele mai multe prăvălii, dughene, ateliere. Din piață porneau radiat mai multe străzi, în parte pavate cu blăni de stejar și care de asemenea aveau prăvălii. Așezate în marea lor majoritate pe cursul unor ape, orașele își dezvoltaseră o rețea întreagă de mări

Iași la începutul secolului al XVII-lea.

LETOPISEȚUL ȚĂRII MOLDOVEI

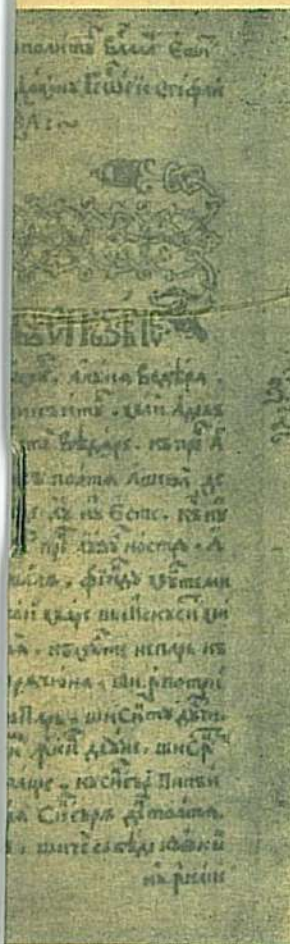
Zac. 13. Bine n-au ieșit Zamoyschii din Muldova. iară Bator Jigmontu alége pre Răzvan în Muldova și orînduiește 12.000 de oaste ungurească, să margă asupra Ieremii-vodă, dîndu vina lui Ștefan-Radul-Vodă că au lăsat scaunul să cuprîndză lésii cu blăstămăția lui.

Zac. 14. Luîndu vête Ieremia-vodă de pogoritul ungarilor, precum au putut, au strînsu oastea țării și s-au gătit a stare cu războiu împotriva lui Răzvan. Într-o dumenecă era cîndu au apropiat oștile ungurești de Suceava. Și-au tocmit oștile Ieremia-vodă asupra țîrgului, la sat la Arêni. Iară oastea leșească ce avé cu sine o au tocmit mai la cîmpu, despre Schéia, pe suptu un mal, ce ieste alătura cu drumul Băiei. Singur Ieremia-vodă fiindu în beserecă la sfînta leturghie, i-au dat știre cum oștile lui Răzvan amu să vād și să apropiie de oștile țării, cîndu au ieșit Ieremia-vodă la oști den beserică. S-au timpinat oștile de îmbe părțile și după cităva luptă între oști, au lovit leșii pe oastea ungurească din aripa despre Scheia. Îndată îmbărbătîndu-să și fruntea oștilor, unde era Ieremia-vodă, au infrîntu pe unguri.

DE LA ARON VODĂ ÎNCOACE...

Zac. 15. Supt Răzvan-vodă au căzut calul atuncea în războiu, ce încălecindu pre altu calu, îndată au silit să oprească oastea ungurească și au opritu-oă și pusēsă războiul iară la locu. Ce îndemnîndu-să iară oștile lui Răzvan-vodă, la care fugă l-au prinsu oștile lui Ieremii-vodă, și amu și lēsii în frunte, au început a fugi oastea lui Ieremii-vodă și pre Răzvan și l-au adus la Ieremie-vodă. Stă movila și acum pe drumul Băiei de la Suceavă, care se pomenēști Movila lui Răzvan pînă astăzi.

Zac. 16. Cît l-au adus pre Răzvan la Ieremie-vodă, după cităva mustrare i-au tăiat îndată capul și l-au pus într-un paru împotriva cetății. Iară pre unguri i-au gonit oștile până la munți, cu mare vărsare de singe. Fost-au acesta războiu în anul 7104 dechevrie 5 dzile. Așea s-au plătit și lui Răzvan răul ce făcuse și el lui Aron-vodă.

Zac. 17. După acesta războiu și perirea lui Răzvan-vodă, s-au aședzat domnie lui Ieremie-vodă fără grije.

MIRON COSTIN

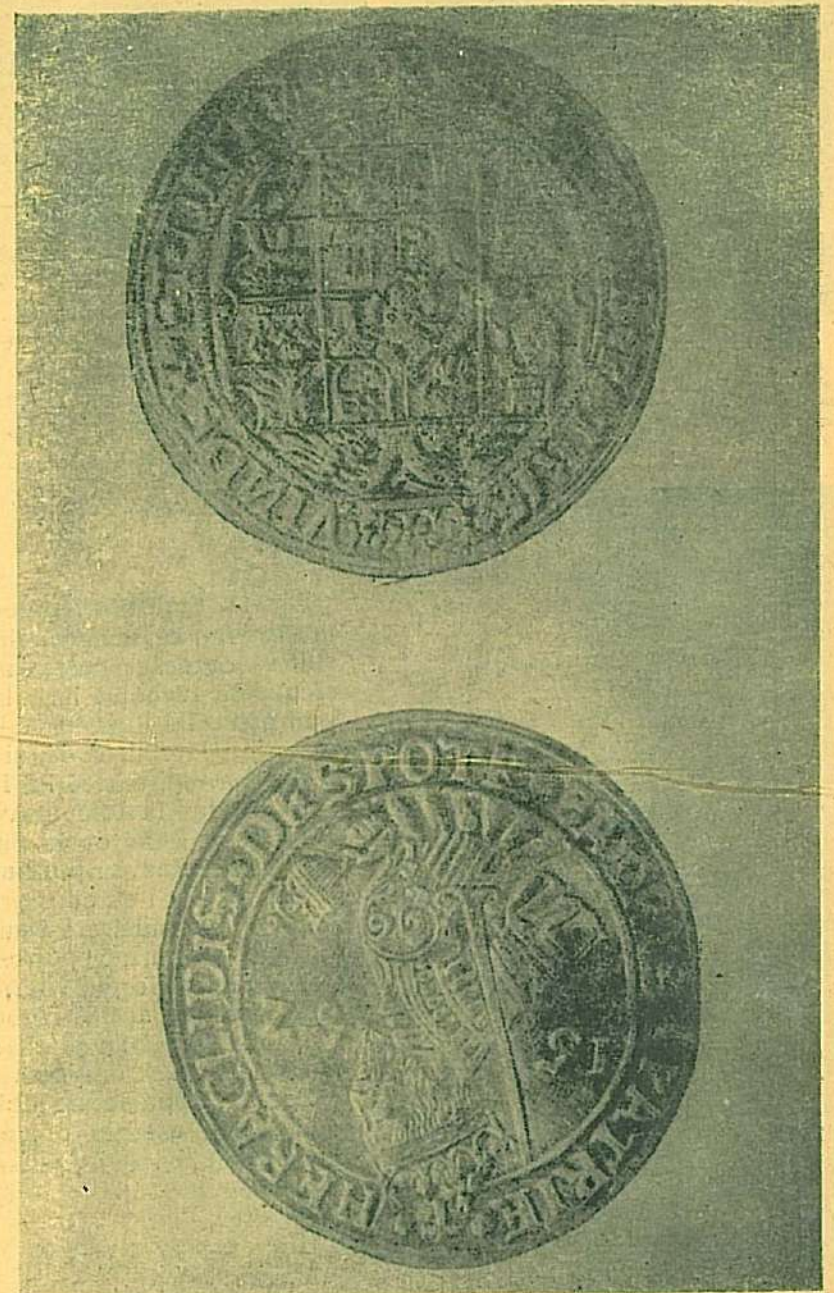
Orașele în Moldova medievală

(Urmare)

hidraulice, atât în interior, cât și la margine. La periferii se găseau grădini, livezi și chiar vii, iar de jur împrejur se afla țarina orașului unde se practica agricultura și pășunatul, ceea ce-i dădea un aspect semirural.

În Moldova circulau în egală măsură asprul turcesc de argint, galbenii ungurești, ducații și talerii. Spre sfârșitul secolului sint înlocuiți cu zlotul tătăresc, galbenul de aur și o monedă de argint numită potronic. Deprecierea argintului ridică valoarea galbenului de aur de la 60 aspri la 180 aspri. Sub protecția Porții pătrunde în țară capitalul cămătăresc care a dus la urmări dezastuoase pentru producătorii direcți, principalii locuitori ai orașelor, ca și pentru întreaga noastră economie. Dacă la început camăta era privilegiul negustorilor străini, apoi ea devine o sursă și pentru boieri. Este atestată, în acest sens, tranzacția dintre Stan Dolofan care împrumută 7.000 de aspri cu dobînda de 20% și Badea Stolnicul care pune zălog pentru aceasta satul Bădești.

Organizarea administrativă a orașelor nu se schimbă. Ele continuă să fie conduse de un organ colectiv, compus din pîrgari și avînd în frunte pe Șoltuz. Decăderea importanței lor economice însă le știrbește și din autonomie, ele simțind din ce în ce mai mult afirmarea puterii administrative și judecătorești centrale.

Taler emis de Despot Vodă, 1562.

Vidra — costum — pictor scenograf Sanda Muştescu.

Nepoata lui Moțoc

Pomenit în letopisețul lui Grigore Ureche și în studiile istorice ale lui Sincal și Engel, erou al operelor de inspirație istorică „Alexandru Lăpușneanu” de Costache Negruzzi și „Despot Vodă” de Vasile Alecsandri, vornicul Moțoc este o figură familiară a trecutului nostru.

Viclean și hrăpăreț, fălarnic și crud, sperjur și lipsit de scrupule, el a devenit simbolul regimului nobiliar feudal din a doua jumătate a secolului al XVI-lea.

Istoria consemnează trista celebritate a acestui exponent al intereselelor de clasă ale marelui boierim, întrecut în perfidie doar de marele logofăt Luca Stroici.

Mare vornic al Moldovei pe la mijlocul secolului al XVI-lea, Moțoc participă la răsturnarea lui Ștefan Rareș și a lui Ion Joldea (septembrie 1552), ajutându-l pe Alexandru Lăpușneanu să urce în scaunul țării (1552), dar îl trădează în 1561, trecind de partea lui Iacob Eraclidul (1561—1563), aventurierul cretan cunoscut sub numele de Despot Vodă; trădându-l și pe acesta, trece de partea lui Ștefan Tomșa. La revenirea lui Alexandru Lăpușneanu (1564) fuge în capitala Galiei, unde — la stăruința Porții — este prins și decapitat.

Testamentul său se găsește și astăzi la Lvov, în „Tabula Municipală, Liber Testamentorum”, tom II, ab anno 1544 ad 1573, pag. 225.

Umbra vornicului Moțoc coboară în paginile dramei lui Hasdeu prin nepoata sa, Vidra

„...din osul celui vornic Moțoc.

De care Moldova-ntreagă mi se temea ca de foc”

Vidra are atributele unei puternice personalități feminine: o voință de fier conjugată cu o ambiție rar întâlnită; o iubire puternică, statornică și o luciditate demnă de invidiat; o tenacitate uimitoare în realizarea ambiției sale; în sfârșit o intuire admirabilă a calităților oamenilor, ale lui Răzvan.

Dar Vidra moștenește de la Moțoc disprețul față de popor („...fost-am mută pin-acum, / Oprind lacrima pe geană și-necînd în piept suspine, / Ca să nu pogor pe Vidra pin'la ei și pin'la tine”), „setea de a merge înainte”, orgoliul nemăsurat al castei („eu prea sus și tu prea jos”).

Din această pricină gloria cit și fericirea ea „nu le vede decît prin prisma lumii căreia îi aparține prin origine și educație”, iar dorința sa „de a vedea strălucind pe bărbatul iubit” este limitată de „orizontul clasei sale, pentru care avuția, puterea și mărirea însemnau totul” *).

Personajul nu este atestat.

Filiația ei la una dintre cele mai reprezentative familii boierești din evul mediu vrea să demonstreze rolul nefast pe care l-au jucat clanurile feudale în viața politică a țării. Iar pentru drama lui Hasdeu reprezintă cheia ascensiunii meteorice a domnitorului Ștefan Răzvan.

*) Virgil Brădăteanu — „Drama istorică națională”.

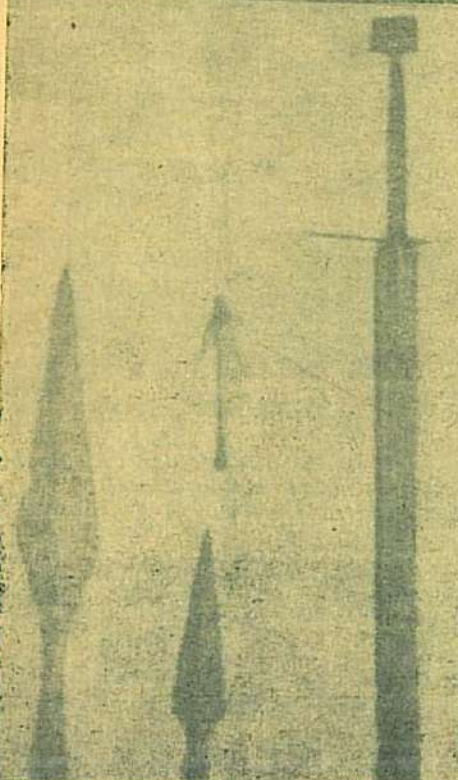

„Voevozii Moldovei, Munteniei și Transilvaniei se mențin în principatele lor prin puterea darurilor și se schimbă foarte des, cei din Muntenia și Moldova pentru că se dă tronul aceluia care oferă mai mulți ; și pentru a putea menține ceea ce s-a oferit, sleiesc noroadele și distrug provinciile“.

Botero : „Relazioni universali“,
Venezia, 1600, pag. 120.

Pedestras din Țara Românească, sfârșitul secolului al XVI-lea.

Armament din Moldova, sec. XV—XVII.

DETRONAREA LUI ARON TIRANUL

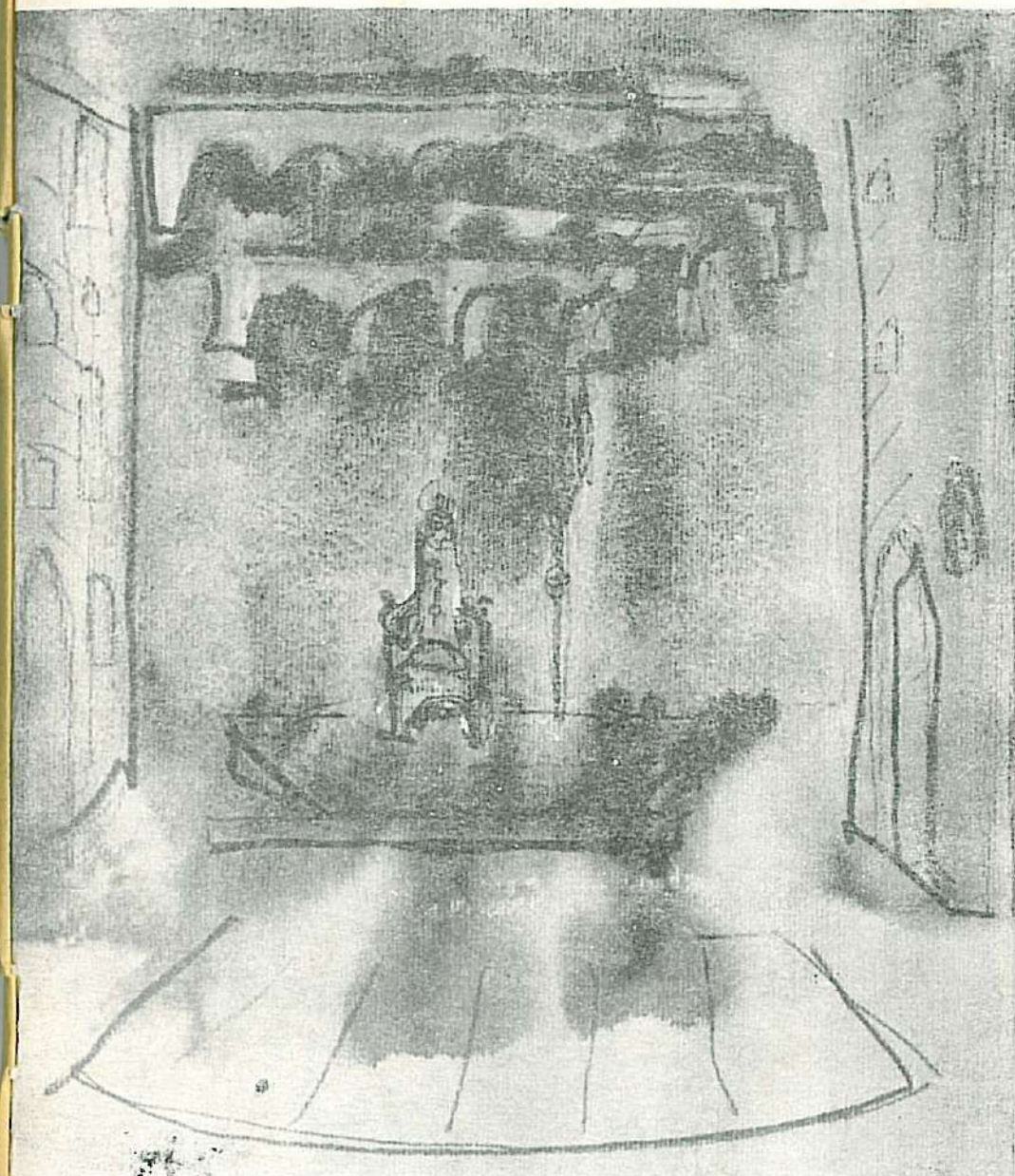
Intrat de tânăr în armata polonă și „deosebindu-se printr-o vitejie neobișnuită în războiul polonilor cu muscalii, Răzvan fu din simplu soldat ridicat la cele mai înalte trepte ostășești de craiul Poloniei, Ștefan Bathory. În urmă, întorcându-se în Moldova, intră în slujba lui Aron Vodă, „— în cea de a 2-a domnie a acestuia (1592—1595), „care îi dăde rangul de agă” *).

„Domniei lui Aron Vodă cu care i-au dzis că au fostu cumplită, că așa au fostu, desfrinată domnia și nediriaptă foarte...” **). Motiv pentru care lui Răzvan, devenit comandantul gărzii personale a domnitorului, i-a fost lesne să organizeze un complot al boierilor moldoveni; cu sprijinul lui Sigismund Bathory el îl arestează pe Aron la 23 aprilie 1595 și i-l prinde acestuia care-l închide în castelul Vincz, unde și moare cîțiva ani apoi. Răzvan devine domn, urcîndu-se „pe un tron de care se făcuse vrednic prin vitejia lui” ***).

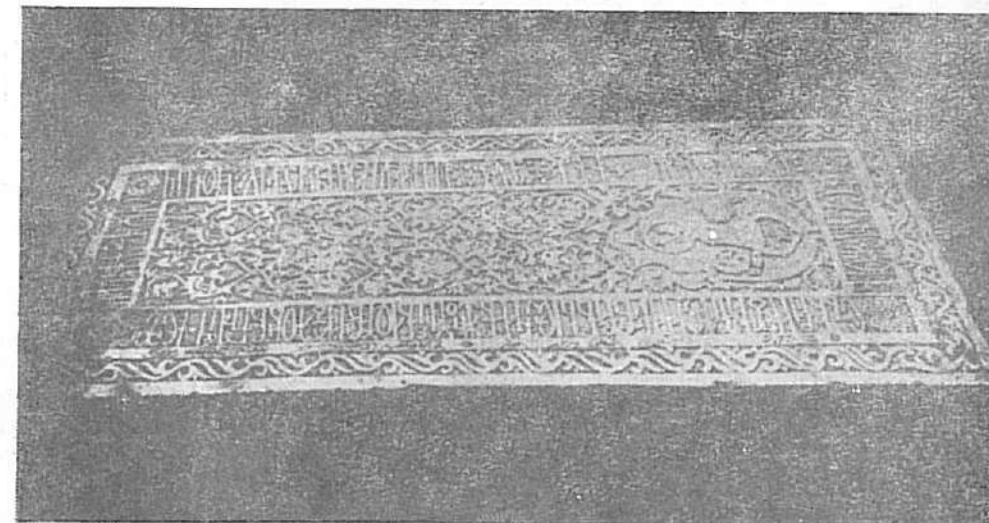
*) N. Bălcescu — „Românii supt Mihai Voievod Viteazul”.

**) M. Costin — „Letopisețul Țării Moldovei”.

***) N. Bălcescu — op. citată.

„Răzvan și Vidra” — decorul actului V — pictor scenograf Sanda Mușatescu.

Piatra funerară a lui Ieremia Movilă de la mănăstirea Sucevița.

BĂTĂLIA DE LA ARENI

Îndată sosi veste în tabără că hatmanul Poloniei, Zamoisky, aflând că Răzvan-Vodă a plecat în Ardeal, a intrat în Moldova fără știrea craiului său și a pus domn pe Ieremia Movilă.

Viteazul Răzvan cu puținul ajutor ce luase de la Sigismund Bathory purcese spre Moldova la 27 noiembrie, trecu munții Oituzului ce despart Țara Săcuiască de Moldova, în 29 noiembrie 1595, și aflând vești despre starea dușmanului, văzându-se mai slab cu numărul, trimise îndată la Bathory, cerind un adaos de oaste și mai cu seamă un mare număr de călăreți. El se apropie în grabă și drept spre Suceava în capul unei numeroase oștiri. Ieremia îndată adună oștire de țară cât putu și porunci lui Potocki de adună în grabă regimentele sale, și grăbi de se uni cu ceata lui Chanski, d-abia cu două ceasuri înaintea bătăliei. Era într-o duminică, 5 decembrie, când Răzvan sosi aproape de Suceava. Oastea lui se alcătua de patru mii pedestrași, cea mai mare parte vechii săi ostași, cu puțini ce înrolase de curind și apoi săcuii ce îl însoțiseră din pricina prințului Bathory, și o mie de călăreți armați cu lance, tot d-ai prințului Transilvaniei. Armia lui Răzvan-Vodă înainta pe dealuri prin niște locuri mai nalte decît acele unde se afla oastea împotrivică, astfel încît ea se va vedea mai lesne de către aceasta.

Ieremia-Vodă ieșise înainte la satul Areni, unde își așăzase oștile sale, iar pe oștirea polonă o rindui la Schei, despre cîmpie, și sta ea la pază de supt un mal care e d-alături și aproape de drumul Băii.

Pîn-a nu se apropia oștile de bătaia puștilor, polonii descărcară de două ori tunurile în oștirea lui

Răzvan; una dintr-insele răsturnară pe Valentin Gheorghe, unul din capii pedestrimii lui Răzvan.

Ieremia era la biserică, ascultînd liturghia, cînd avangarda lui Răzvan se apropie de oștile țării și cînd ieși Ieremia de la biserică, îndată se încăierară moldovenii lui Răzvan cu ai lui Ieremia. Lupta între ambe aceste oști nu ținu mult, căci urînd, se vede, a-și vărsa singele frate cu frate, și unile și altele se traseră din luptă. Polonii atunci, din dealul de unde era despre Schei, se repeziră asupra săcuilor. Toate izbirile împreunate ale acestor cete sfarmă rîndurile săcuilor, care se trag înapoi puțin și astfel polonii pătrund în tabără. Răzvan-Vodă cu toate că se văzuse mai slab mult cu numărul și cu valoarea oștilor de dușman, nu numai că nu se ferise de bătaie, dar o căutase cu bărbăție, se afla atunci lîngă infanteria sa; el se credea apărat de cavalerie, cînd aceasta deodată, părăsind tunurile o ia la fugă. În zadar Răzvan omori cu mîna lui mai mulți, ca să-i întoarcă înapoi; silințele lui fură zadarnice. Polonii coprînsură tunurile. Săcuii, văzînd fuga călărimei, întoarseră și ei spatele. Răzvan părăsit de oștire, rămînînd numai cu puțini din ai săi, se luptă multă vreme încă cu cel mai mare curaj ce putu. Dar, în sfîrșit, văzîndu-și tabăra cuprînsă, oștirea răzlejită fugînd în toate părțile, cu inima sfișiată de durere, el se lasă a se trage de puțini credincioși rămași pe lîngă el, care vrea a-l mîntui; ei o luară cam spre stînga și se înfundară în păduri.

Sărmanul Răzvan, după ce rătăci multă vreme cu soții săi, ajunse spre seară într-un sătuleț, unde se adăposti puțin, schimbîndu-și hainele, și se depărtă

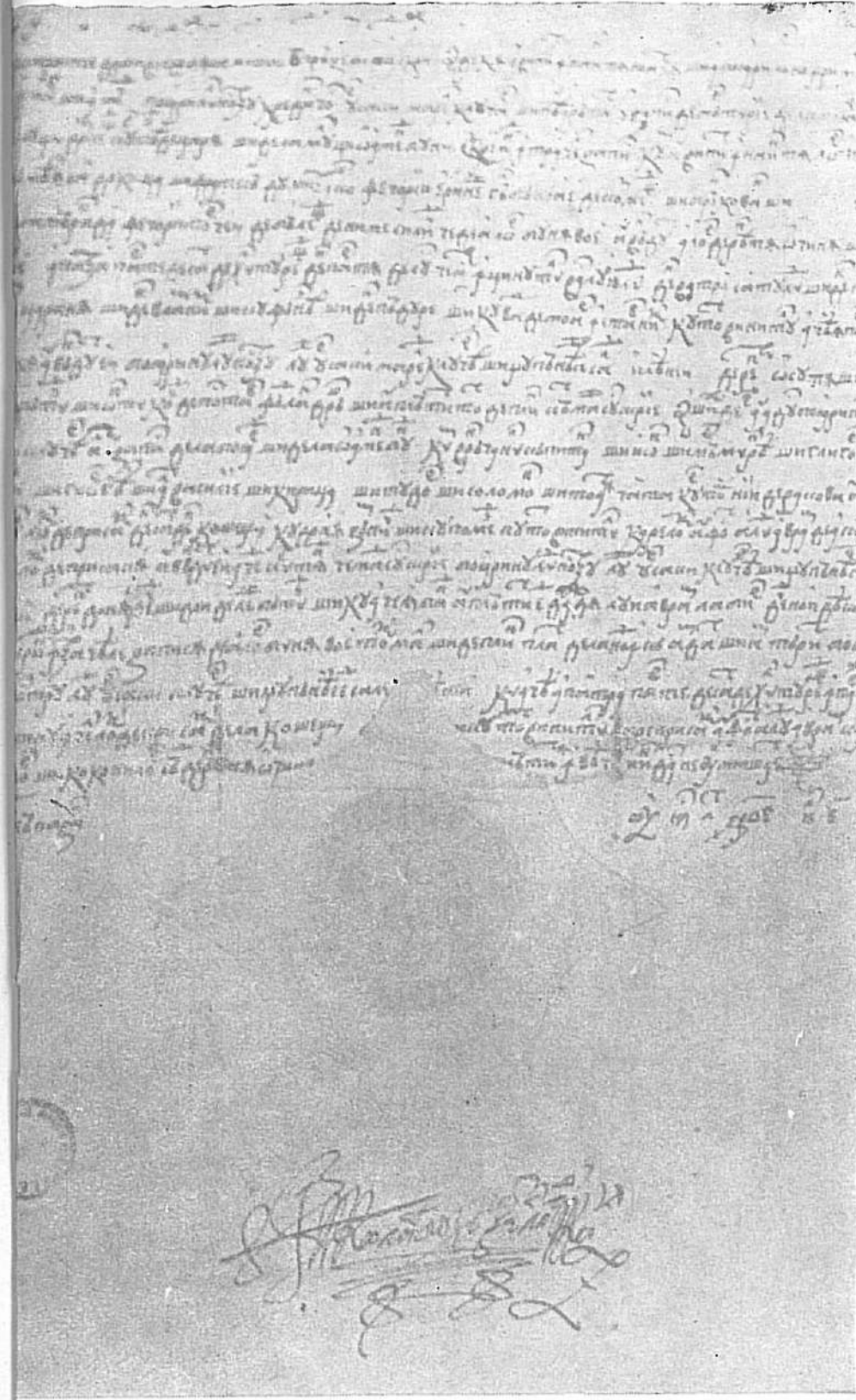
supt ocrotirea nopții, dar fură îndată agiunși în cale și prinși, nu fără o luptă bărbătească. În care Răzvan fu rănit și ungurul Matei Sekiel, ce comanda peste 400 călăreți, și Elie Kokoci, vechiul soț al lui Răzvan în oastea lui Aron-Vodă, căzură morți împreună cu alții. Între prinși se afla fratele lui Răzvan, un boier mare anume Calotă, vistierul și logofătul domnului, împreună cu alți boieri și capete din unguri. Aduși înaintea lui Ieremia, Răzvan și cu soții lui se purtară în cumplita nenorocire, cu toată vrednicia și bărbăția cuvenită. La toate întrebările ce li se făcu, ei toți păstrară o tăcere mindră și desprețuitoare.

Cîteva zile dup-aceea, pe la jumătatea lui decembrie, crudul Ieremia, nesocotind și legile războiului, care sfințește persoana unui prins, și legile omeniei, osindi pe toți prinșii la moarte. Printr-o cruzime înspăimîntătoare, el porunci a pune pe Răzvan la caznă, apoi îi tăie nasul și buzele, și dup-aceea puse de-l trase în țeapă espuindu-l astfel — privești de jale! — la armie și la locuitorii țării. În minutul în care mult nenorocitul Răzvan-Vodă gemea de dureri pe țeapă, cu o crudă barbarie aduseră pe fratele său înaintea lui de-i tăiară capul. L-această vedere, durerea morții fratelui său adăugindu-se la a sa, Răzvan deodată se ridică, țîșni pe țeapă, întinse brațele către dragul său frate și într-această mișcare își dete sufletul.

Astfel de cumplită moarte avu acest bărbat, pe care meritul său și nenorocirea îl înălțase din pulbere pe tronul patriei sale.

= după Nicolae Bălcescu.

Act oficial cu autograful domnitorului Eustratie Dabija : 1661—1665 și cu sigiliul Moldovei.

1867-1967

Prima reprezentație: „Răzvan Vodă”

— 10 februarie 1867, pe scena Teatrului cel Mare din București, trupa lui Mihail Pascaly.
— Distribuția a cuprins: Răzvan — Mihail Pascaly; Vidra — Matilda Pascaly; Sbierea — Ioan Gestianu; Tănase — C. Săpeanu; Bașotă — Corcoveanu; Răzeșul — Al. Vlădescu; Vulpoi — C. Bălănescu; Hatmanul — Ștefan Mihăileanu; Minski — P. Vellescu; Piotrovski — Fraivald; Un boier — Ionescu; Copilul — Aurel Pascaly.

Spectacolele înaintașilor:

Stagiunea 1887/1888 —

cu Grigore Manolescu (Răzvan), Anicuța Manolescu (Vidra), P. Vellescu (Tănase), V. Leonescu (Bașotă), St. Iulian (Vulpoi).

Stagiunea 1888/1889 — cu Grigore Manolescu (Răzvan), Aristizza Romanescu (Vidra), P. Alexandrescu (Răzeșul), Dim. Pruteanu (Hatmanul), Manoliu (Sbierea).

Stagiunea 1907/1908 — cu Aristide Demetriadi și Maria Filotti.

Stagiunea 1911/1912 — Teatrul Național din Craiova are în reprezentație pe C. Mărculescu, Mia Teodorescu, Ion Anestin, M. Fotino, Remus Comăneanu și pe Brăborescu în Tănase.

Spectacole contemporane:

Stagiunea 1955/1956

— Teatrul Municipal din București avind în distribuție pe Septimiu Sever (Răzvan), Tanți Cocea (Vidra), Ștefan Ciobotărașu (Sbierea), Jules Cazaban (Tănase), Ion Manta (Răzeșul), Benedict Dabița (Vulpoi), George Mărutza (Hatmanul), Fory Etterlé (Iscoada).

Stagiunea 1961/1962 — Teatrul de Stat din Arad în regia lui Dan Alecsandrescu, cu Valentino Dain și Olimpia Didilescu.

Stagiunea 1962/1963 — Teatrul Național Craiova cu Vasile Constantinescu, Paula Culiza, Ovidiu Rocoș, Manu Nedeianu și Sorin Lepa.

Stagiunea 1963/1964 — Teatrul Național din Iași în regia lui Ion Olteanu, cu Teofil Vilcu, Angela Birsan, Ion Lascăr, N. Veniaș, C. Sava și George Popovici.

Stagiunea jubiliară:

— Teatrul Național din București: în regia lui Sică Alexandrescu și avind în distribuție pe Emanoil Petruț și pe Eugenia Dragomirescu, pe Alexandru Giugaru (Sbierea), Marcel Anghelescu (Tănase) și Vasiliu-Birlic (Dascălul).

— Teatrul de Stat din Tîrgu-Mureș, în regia lui Val Murgu, cu Vasile Constantinescu și Silvia Ghelan.

**„Răzvan Vodă este un pas uriaș
al literaturii noastre dramatice... Sîm-
tem datori a constata, cu mîndria
victorioșilor, că posedăm un scriitor,
un adevărat scriitor dramatic“.**

**Cezar Bolliac
în „Trompeta Carpaților“
din 12 februarie 1867.**

Prezentarea grafică : Mihai Mădescu
Redactor : Paul Findrihan

Lei 2,50

